

RECENSIES

MENSELIJKE BETREKKINGEN

Bernard Delfgaauw, *Filosofie van de menselijke betrekkingen*. Weesp. Het Wereldvenster, 1986, 143 blz., 790 Bfr., 39, 90 Hfl., ISBN 90 293 0637 8

Dit is het tweede boek uit Delfgaauws groots opgezette 'Filosofie van de grammatica', een cyclus waarin op eenvoudige en toegankelijke wijze wordt gefilosofeerd over verborgen boodschappen in de structuur van onze taal. Het is het boek van 'de voornaamwoorden' waarin, na een inleiding over de oorsprong van de wijsbegeerte en haar verhouding tot de wetenschap, een eerste hoofdstuk het enkelvoud (Ik, Jij, Hij/Zij) behandelt en een tweede is gewijd aan de problemen van het menselijk meervoud.

Onder de titel 'Ik-Mij' wordt op een heldere en interessante wijze het probleem van de persoonsidentiteit en het zelfbewustzijn gesteld, waarbij naast de grote klassiekers van empirisme, idealisme en materialisme ook de meer actuele thematiek van 'het dubbele Ik', 'vervreemding' en 'zelfdoding' wordt aangesneden. Het voornaamwoord 'Jij' opent de wereld tot de interpersonale verhouding van sympathie of antipathie, vriendschap of vijandschap - een wereld waarin ook de menselijke ethiek haar ankers slaat. De 'derde persoon' is de persoon van het meer verwijderde, geobjectiveerde, waarvoor men zeer uiteenlopende vormen van belangstelling kan opbrengen. Delfgaauw analyseert hier onder meer, op een manier die hun onderlinge verbondenheid aantoont, de verering van hij-personen in de modaliteiten van fan, heilige of genie.

In het hoofdstuk over het meervoud wordt de menselijke collectiviteit behandeld, met haar belofte van verbondenheid, haar tendens tot ideologie en haar gevaren van vijanddenken en geweld. Delfgaauw's houding, in het bijzonder tegenover Auschwitz en Armageddon, is, zoniet die van een pessimist, dan toch die van een zeer bedachtzaam realist, die zeker niet de theorie van de natuurlijke goedheid van de mens zou willen verdedigen.

De toon van het boek is, nogmaals, helder en bevattelijk. De denktrant is die van een gezonde lekenfilosofie, maar de talrijke verwijzingen naar de Grote filosofen verraden de (niet-pedante) deskundigheid van de beroepsfilosoof.

Patricia DE MARTELAERE

* * *

HUMANISME

Humanisme vandaag. Berchem. Epo, 1987, 138 blz. ISBN 90 6445 734 4.

Weinig politieke commentatoren zijn er bij stil blijven staan hoe het mogelijk was, dat maandenlang aanslepende onderhandelingen van Jean-Luc Dehaene plots konden worden afgerond met een regeringsvorming met Wilfried Martens als premier. Was er immers